

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter

Jahr: 1750

Kollektion: Zoologica

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN369547365

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369547365>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369547365>

LOG Id: LOG_0180

LOG Titel: Caput Quadregesimum Secundum. Menthastrum Amboinicum. Sulassi ayer. - Twee en Veertigste Hoofdstuk. De Amboinsche Watermunt

LOG Typ: chapter

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN369544501

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369544501>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369544501>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

Bontius Libr. 6. Cap. 39. describit quoque *Veronicam*, quam Malaice vocat *Oebat matta*, sed a nostra quoad formam diversa est, quum foliola in ejus planta solitaria sint. Ipsi tribuit vires ad oculorum lippitudinem curandam, uti & vitia pectoris, ut Asthma, atque etiam maligna pedum ulcera, quum optime deterget & exsiccat, sed dubito quam maxime, an rite istam descripserit herbam. Saltem ad oculorum vitia non hæc, sed subsequens *Menthastrum* adhibetur.

Sinenses videntur hanc quodammodo noscere, ipsique dicitur *Ja tsjau*, h. e. *Herba polypi*, quum ejus succo *Polypum* nasi curant.

N. B. Hujus plantulæ icon supra Tab. 67. fig. 2. reperitur expressa, quæ forte est *Mentha Costi Hortensis folio*, *Balsamum Apoplecticum redolens*, ex insula St. Helenæ *Plukn. mantiss. pag. 129.*

CAPUT QUADRAGESIMUM SECUNDUM.

Menthastrum Amboinicum. Sulassi ayer.

Hæc *Mentha aquatica* multum convenit cum antecedente plantula, sed omnibus partibus major est, & ad species *Mentha aquatica* pertinet.

Ultra pedem alta est, simplici adurgens rotundo pingui & glabro caule, qui in amplos articulos distinctus est, ac parum sinuosus, atque tales tres quatuorve caules unica ex radice progerminant sine lateralibus ramis.

Singulo articulo bina adstant folia, cum subsequenti pari crucem formantia. Cum illis *Mentha* maxime conveniunt, superius lata, & inferius angustata, ad oras subtiliter & obscure dentata, tres quatuorve transversales digitos longa, & binos lata, crassiuscula, pingua, sed flaccida, subtus obliquis admodum & maxime protuberantibus costis donata, saporis Anisati, ac gratum spirantia odorem, fere instar *Basilici albi*, seu uti *Sulassi puti* hinc in regionibus.

In quavis foliorum ala bini tresve locantur barbati calices, in quibus flores itidem caliculati, superius quadrifidi, coloris læte purpurei, seu Violacei, quos insequuntur burfulæ rotundæ & acuminatæ, obscure fuscum continentes semen, paulo majus quam in priore planta. Pingues ac gravissimi caules inferiore articulo terræ incumbunt, ac fibrillas ipsi inmittunt.

Radix brevis est, ex multis fibrillis composita, quæ laxè ac flaccide cœnosum tenent solum. Flores ejus ac fructus ultimis conspiciuntur pluviosis mensibus, Augusto & Septembri, cæterum toto anno nil nisi folia profert.

Nomen. Latine *Menthastrum Amboinicum*; Malaice *Sulassi ayer*, h. e. *Basilicum aquaticum*; Malaienses enim æque *Mentha* quam *Basilicum* sub nomine *Sulassi* comprehendunt.

Locus. In cœnosis crescit fluminum ripis, ubi & *Calamagrostis* provenit, uti in Leytimora ad Elephantem, in Heamehela circa Laalam, ubi terra est aquosa. Cæterum raro occurrit, ac proinde Amboinensibus parum notum est.

Usus ejus nullus notus est, excepto quod quidam illud amisceant Lactucæis herbis. Incertum est, an sit *Veronica Bontii* libro 6. cap. 39. descripta, quæ Javæ crescit, & ex ejus dicto ad lippos adhibetur oculis. Sinenses saltem hanc herbam vocant *Tsjui camtsio*, h. e. *Liquiritia aquatica*, vel *Cinnamomum aquaticum*, ob dulcem & aromaticum ejus odorem. Contra oculorum lippitudinem adhibent, quum oculorum quæ palpebræ rubent, ac granula ipsis incescunt, quæ difficilè caussant pruritum, tum hanc fumunt herbam, cum tota substantia aquæ incoquant, cujus vaporem in oculis adtrahunt, siquæ frigefacta sit, ea lavant illos. Alii hanc coquant herbam cum *Basilico vulgari*, ac decoctum ejus potant contra Gonorrhæam non virulentam, seu inpotentiam.

Tabula Sexagesima octava

Ad Figuram primam *Menthastrum* exhibet *Amboinicum*, cum quo convenit *Menthastrum coronatum*, oblongis foliis Malabaricum, Carim-rumba *H. Malab. part. 10. Tab. 93. Plukn. Amaltb. Botan. pag. 144.*

Figura secunda *Opbioglossum* sistit simplex, quod convenit cum *Opbioglossum vulgato*, *Plumier Tab. ult. no. 5.*

Figura tertia *Opbioglossum* denotat laciniatum.

Bontius Lib. 6. cap. 39. beschryft ook een *Veronica*, die by in 't Maleits *Oebat matta* noemt, dog van de onze in gedaante wat verschillende, vermits de bladeren aan zyne plant enkelt staan. Hy geeft hem de kragten om de leep-oogen te geneezen, als mede de gebreeken der borst, korten aassem, en kwade ulceratien aan de beenen, dewyl 't zeer zuiverende en opdroogende van aart is, dog ik twyffel zeer, of by dat kruid regt beschreeven heeft. Immers tot de gebreken der oogen werd niet dit kruid, maar het volgende *Menthastrum* gebruikt.

De Chinesen schynen eenige kennisse daar aan te hebben, en noemen 't *Ja tsjau*, dat is *Herbam polypi*, dewyl ze met deszelfs sap cureren den *Polypum*, of neusgesweer.

N. B. De Figuur van dit plantje wert boven op de 67. Plaat fig. 2. gevonden uitgedrukt, welke mogelyk is de *Kruis en Munt*, met het blad van de tuin *Costus*, ruikende na de beroerte balssem, uit het Eiland St. Helena, van *Plukn. mantiss. pag. 129.*

TWEË EN VEERTIGSTE HOOFDSTUK.

De Amboinsche Watermunt.

Deze *Watermunt* heeft groote gelykenisse met het voorgaande kruidje, dog is grooter in al zyn delen, en behoort onder de soorten van *Mentha aquatica*.

Zy waft ruim een voet hoog, met een enkelde, ronde, vette, en gladde steel, die in wyde leden verdeelt is, en wat bogtig staat, komende drie en vier stelen uit eene wortel, zonder zydetakken.

Aan ieder lid staan twee blaadjes tegens malkander met het volgende paar een kruis makende. Zy komen meest met die van de *Munt* over een, vooren breed, en agter smal toelopende, aan de kanten fyn, en donker getand, drie en vier dwersvingeren lang, en twee breed, dikagtig, vet, dog slap, van onderen met zeer schuinze en ver uitbuilende ribben, van smaak Anysagtig, en welriekende, schier als het *Basilicum album*, of *Sulassi puti* bier te lande.

In ieder schoot staan twee of drie groene gebaarde kelkjes, daar in mede kelkagtige bloempjes staan, boven in vier blaadjes verdeelt, ligt violet of peers van couleur. Daar op volgen ronde spitze beursjes, inhoudende donckerbruin zaad, wat grooter dan aan 't voorgaande. De vette en zwaarste stelen leggen met het onderste lid op de grond, en wortelen wederom in.

De wortel is kort, uit veele vazelingen gemaakt, die slappelyk houden in den modderigen grond, en zyn bloemen en vrugten ziet men in de laatste regenmaanden Augustus en September, anders staat het schier het geheele jaar lang met bloote bladeren.

Naam. In 't Latyn *Menthastrum Amboinicum*; in 't Maleits *Sulassi ayer*; dat is *Basilicum aquaticum*, want de Maleiers zoo wel de *Munt* als *Basilicum* onder den naam van *Sulassi* begrypen.

Plaats. Het waft in moerassige oevers van de rivieren, daar omtrent het *Rietgras* of *Calamagrostis* staat, gelyk op Leytimora aan den Olypbant, op Hoëambel omtrent Laala, daar een wateragtig land is. Anders werd het weinig gevonden, en is dierhalven by de Amboinezen meest onbekent.

Gebruik. Daar van is nog niets bekend, behalven dat het zommige onder de Salaud-kruiden mengen gelyk *Sulassi* poeti. Het is onzeker, of het de *Veronica* van *Bontius* zy, lib. 6. cap. 39. dewelke op Javæ waft, en na zyn zeggen tot leep-oogen gebruikt werd. Immers de Chinesen noemen dit kruid *Tsjui camtsio*, dat is *Waterzoethout*, of *Waterkaneel*, wegens zyn zoeten en speceryagtigen reuk. Zy gebruiken 't tegens de leepoogen, wanneer de oogen-leden rood werden, en ziertjes daar in groeien, die een moejelyk jeuken maken, nemende dit kruid met alle zyne substantie, en in water kookende, waar mede zy voor eerst de oogen be-roken, en daar na kout geworden daar mede wassen. Andere kookten dit kruid met *Basilicum vulgare*, of vleeskruid, en drinken dit *Decoctum* tegens *Gonorrhæa* non virulenta of inpotentia.

De agt en Sestigste Plaat

Vertoont in de eerste Figuur het *Amboinsche Menthastrum*, waar mede overeenkomt het Malabaarse gekroonde *Menthastrum*, met langwerpige bladeren, Carim-tumba van de *H. Malab. part. 10. Tab. 93.* by *Plukn. Amaltb. Botan. pag. 144.* De tweede Figuur vertoont de eenvoudige *Slange-tong*, welke overeenkomt met de gemeene *Slange-tong*, van *Plumier laatste plaat no. 5.*

De derde Figuur wyft aan de ngesneede *Slange-tong*.